

ARXITEKTURA ELEMENTLARINI LOYIHALASH

Maftuna Nematullayeva

*Samarqand Davlat Arxitektura-qurulish
universiteti talabasi*

Odiljon Eshmurodov

*Samarqand Davlat Arxitektura-qurulish
universiteti talabasi*

Maxmatqulov Ilhom

Madaniy meros kafedrasini mudiri, Dotsent

Annotatsiya: *Arxitektura elementlarini loyihalash har bir sohaga oid yondashuvlarini ishlab chiqish va elementlarini to'liq o'rganib chiqish shu kasb egalarining to'liq vazifasiga kiradi.*

Kalit so'zlar: *magistral, vertikal, eklektizm, ark, alcove derazalar, yumaloq oyna, kasniklar, gablelear, korinf oyna*

Ustunlar - bu tayanch, magistral va kapitaldan tashkil topgan vertikal qo'llab-quvvatlovchi tuzilmalardir. Qadimgi Yunonistonda ustunlar antablaturani olib yurgan va u bilan birga tomni qo'llab-quvvatlagan. Rimliklar, yunonlardan farqli o'laroq, dekorativ maqsadlarda ustunlardan foydalanganlar va ustunlar bilan kemerli tizimni afzal ko'rishgan. Ustunlar juft-juft bo'lishi mumkin, masalan, Rim ustunlari kabi, ustunlar to'plami, Norman ustunlari kabi, alohida, hindlar kabi. Magistral, o'z navbatida, oddiy yoki boy bezatilgan bo'lishi mumkin (aytmoqchi, zamonaviy interyerlarda, aksincha, birinchi variant ishlatiladi, ko'p qirrali va demokratik). Agar siz qurayotgan uyning qurilishida ustunlardan foydalanmoqchi bo'lsangiz, ustunlar bir yoki boshqa tartibga tayinlangan ma'lum belgilarga ega bo'lgan asosiy tartib tizimlaridan xabardor bo'lishingiz kerak.

Ion ordeni Dorik ordeni bilan deyarli bir vaqtda rivojlangan, ammo oxirgi shaklini faqat 5-asr o'rtalarida olgan. Miloddan avvalgi Ion ustunining ko'rinishi yanada oqlangan: nisbatlarning engilligi, ko'proq ajratilgan shakllarni takomillashtirish, dekordan ko'p foydalanish. Ion ustunining xarakterli xususiyatlari uning poydevorga

majburiy o'rnatilishi, shuningdek, ikkita volut (jingalak) bilan tojlangan yostiqli kapitaldir. Eklektik interyerlar uchun Ion ustunlarini o'rnatish belgiga tushadi, chunki ular turli xil shakllar va mebel ranglari bilan ishlashlari mumkin.

Korinf ordeni eng xilma-xil va boy bezatilgan, bunday ustunlar har doim baland tonozlar va tarixiy uslubdagi hashamatli mebellar bilan bezatilgan xonalar uchun mos keladi. Korinf tartibi ustunning poytaxti tomonidan eng oson tan olinadi, chunki uning qolgan qismlari Ionikdan olingan. Ustunning yuqori qismi, poytaxt, spiral shaklida o'ralgan akantus barglari (O'rta er dengizi sohilidagi o'simliklar) bilan o'ralgan savatga o'xshaydi. Ular, shuningdek, frantsuzcha deb ataladi va bu turdagi kamarlar yumaloq tepa, bezak va yuk ko'taradigan ustunlar bilan ajralib turadi, lekin aslida dekorativ element rolini o'ynaydi.

Yarim doira arklar klassik uslubdagi xonalar, eklektizm va hatto grunge interyerlari uchun eshik va deraza teshiklarini bezash uchun eng ko'p qirrali variantlardan biridir.

Lancet arkalari gotika me'morchiligini eslatadi, shuningdek, Marokashning sharqona lazzati bilan bevosita bog'liqdir. Arklarning taqa shakli islom arxitekturasiga ehtirom bo'lib, kamarning tovonidan tashqariga chiqadigan tonozga ega va dumaloq yoki nayzali taqali bo'lishi mumkin. Klassik tartibda joylashtirilgan asosiy tosh, friz va korniqli yarim doira tuzilmalarning Rim naqshiga mos keladigan yana bir juda chiroyli va nafis kamar turi. Zamonaviy interyerlarda Uyg'onish davri kamarining biroz cho'zilgan va cho'zilgan o'zgarishini ko'rish mumkin, uning yordamida ikkita qo'shni xona, masalan, yashash xonasi va ovqat xonasi, oshxona va koridor orasidagi teshikni ta'kidlash mumkin. Eng qadimgi derazalar devorlardagi sirlanmagan teshiklar bo'lib, ular orqali xonaga yorug'lik va toza havo kiradi. Va ham funktsional, ham dekorativ rol o'ynagan birinchi deraza oynalari taxminan 65-yillarda Rimda paydo bo'lgan, ammo oynalar 13-asrda cherkov me'morchiligida va 16-asrda turar-joy binolarida keng tarqalgan. Me'moriy estetikada derazalarning ahamiyati ularning uslublarining xilma-

xilligidan dalolat beradi va oynali derazalarning dizayni har doim shisha ishlab chiqarish jarayonining rivojlanishiga bog'liq edi.

O'tkir nayzali archa birinchi marta islom me'morchiligida paydo bo'lgan. Ushbu shakl gotika me'morchiligida ham uchraydi, bu erda derazalar rangli shisha va ochiq tosh o'ymakorligi bilan to'ldirilgan. Shunisi e'tiborga loyiqki, gotika derazalari keyinchalik 18-asr oxirida ataylab "antik" shaklda qayta tiklangan va Viktoriya me'morlari tomonidan keng qo'llanilgan. Hozirgi vaqtda uylarni qurishda xonaga sirli sharqona xususiyatni beradigan turli xil lansetli derazalardan foydalanish mumkin.

Atirgul oynasi - bu mohir, gul barglari yoki g'ildirak spikerlarini taqlid qilish, Romanesk binolari me'morchiligida juda mashhur bo'lgan derazalar dizaynidagi me'moriy elementlar. Endi yumaloq derazalar uyning tashqi va ichki qismidagi bir xil ajoyib bezakdir, ammo ular "atirgul" ning soddalashtirilgan versiyasidir: ingichka ramkalar bilan yoki umuman ularsiz.

Dafna derazalari va truba oynalari bino devoridan tashqariga chiqib turadi. Ko'pincha qiziqarli tarzda bezatilgan, ular derazadan ko'ra ko'proq yorug'lik beradi.

Alcove derazalar har doim yuqori qavatlarida joylashgan, ammo kvadrat va burchakli derazalar har qanday qavatda joylashgan bo'lishi mumkin. Ichki makonda dafna oynasi ijodkorlik uchun joy bo'lib xizmat qilishi mumkin, stolda ishlash yoki oshxonada, ovqat xonasida yoki yashash xonasida ovqatlanish guruhini joylashtirish uchun ishlatilishi mumkin.

Frantsuz oynasi - eshik o'lchamiga qadar kattalashtirilgan va to'g'ridan-to'g'ri poldan boshlanadigan deraza oynasining o'zgarishi. Qopqoqli oyna kabi, frantsuz oynasi ham ichkariga, ham tashqariga ochilishi mumkin. Kvartiralarda frantsuz derazalari bir vaqtning o'zida balkonga yoki terastaga chiqish bo'lishi mumkin va xususiy uyning pastki qavatlarida joylashganlar bog 'yoki issiqxonaga ochilishi mumkin.

Ushbu turdagi oyna uchta qismdan iborat - markaziy kamarli teshik va tekis tepaga ega ikkita tor yon teshik. Venetsiyalik deraza, uni ommalashtirgan italiyalik me'morlar

Andrea Palladio va Sebastiano Serlio sharafiga "Serlian" yoki "Palladian" deb ham ataladi.

Yarim dumaloq oyna, tiklar bilan uchta bo'shliqqa bo'lingan, mullionlar deb ataladi. Ushbu turdagi deraza ayniqsa Palladian me'morchiligida mashhur bo'lib, Rimdagi Diokletian vannalarida topilgan namunalarga asoslangan bo'lib, u "Diokletian" deb ham ataladi. Ichki makon uchun termal oynaning mavjudligi katta muvaffaqiyatdir, chunki bu tur qurilishda kamdan-kam qo'llaniladi va dizaynerlar va me'morlar yarim doira shaklidagi, ajoyib dekorativ derazalarni romantiklashtirishga moyildirlar. Kasnaklar yordamida tushirilgan va ko'tarilgan yog'och bog'lovchi oynali oyna. Ayniqsa, XVIII - XIX asrlarda mashhur bo'lgan. va arxitekturada Gruziya davri bilan bog'liq. Yon tomonga siljiydigan Yorkshire oynasi kabi inglizcha versiyalar ham mavjud. Zamonaviy interyerlar uchun gables egalarining g'ayrioddiy didining ko'rsatkichi, ularning mavqei, shuningdek, mutlaqo klassik va shuning uchun aqlli ichki makonni o'zgartirishi yoki to'ldirishi mumkin bo'lgan g'alaba qozongan va abadiy elementdir. Klassik va taqlidli klassik arxitekturaning o'ziga xos belgisi bo'lgan pedimentlar, odatda ayvon tepasida joylashgan qiya tomning yon tomonlaridir. Ko'pincha pedimentlar binoning umumiy mavzusiga mos keladigan baland relyefli haykalchalar bilan bezatilgan. Uyg'onish davri arxitekturasida ichki va tashqi bezak elementlari sifatida klassik shakllardan keng foydalanilgan. Va bugungi kunda deraza va eshiklar, massiv mebellar ustunlar, pilasterlar va tik yonbag'irli gablelar bilan bezatilgan bo'lishi mumkin, o'q shaklidagi qoliplar bilan o'ralgan. Gablelarning shakli uchburchakdan kavisli segmentalgacha o'zgarishi mumkin, ammo maxsus turi ham mashhur - singan gable, uning konturi tepada yoki tagida ochilish bilan bo'linadi. Vaqt o'tishi va arxitektura uslublarining o'zgarishi bilan pedimentlarning yangi shakllari ixtiro qilindi, masalan, tepada yirtilgan, urn bilan o'ralgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. Shodievich, S. H., & Roziqovna, R. M. (2023). OLIY O 'QUV YURLARIDA MASHG 'ULOTLAR SIFATI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ILMIY MAQOLALARNING O 'RNI. PEDAGOGS jurnali, 25(1), 52-55.
2. Shodievich, S. H., Roziqovna, R. M., & Hamzaevich, S. J. (2023). BUGUNGI KUN KITOBBLARI QANDAY BO 'LISHI KERAK. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 1(1), 19-24.
3. Musayeva, S., Usmanov, S., & Ruzikhulova, N. (2022). IMPROVING THE MECHANISM FOR STIMULATING PARTICIPANTS IN THE DISTRIBUTION OF PRODUCTS. Science and innovation, 1(A6), 424-429.
4. Norov, I. (2020). THE IMPORTANCE OF THE PISA PROGRAM IN THE PRIMARY GRADES. INTERNATIONAL JOURNAL OF DISCOURSE ON INNOVATION, INTEGRATION AND EDUCATION.